

Sedemsto kilometrov proti zapiranju

Iz-hod se je začel 18. julija in končal 24. avgusta 2010. V nasprotju z drugimi gibanji je torej končen, je gibanje, ki je časovno precizno omejeno. Je tudi zelo konkretno, merimo ga lahko s kilometri, koraki, številom dni, dogodkov in ljudmi, ki so se ga udeležili.

Ko je bilo konec akcije, si nekateri niso predstavljali, da bi se lahko Iz-hod kar tako končal. Hoteli so, da se nadaljuje. A podaljševanje gibanja pomeni njegovo ustalitev, institucionalizacijo. Preneha biti gibanje, postane ustanova. V gibanja, pa ne samo vanje, ljudje vložijo svoje želje, bojazni. Imaginarno – sanje, domišljija, je gibalo gibanj. Čar gibanj je ravno v tem, da nekatere želje uresničuje, bojazni pa postanejo nepomembne. Željo po tem, da se gibanje nadaljuje, lahko torej na povsem osebni ravni razumemo, strah pred izgubo takega doživetja pa tudi kot izgubo ljudi, s katerimi smo to doživljali. Izkušnje, tako majhnih samoraslih kot velikih zgodovinskih gibanj, pa kažejo ravno nasprotno, ko se gibanje institucionalizira, ko se začne ozirati po stalnosti, vsaj deloma postane tudi samo sebi namen, vzdrževanje struktur vzame čedalje več časa in energije. Imaginarno neha biti domišljija – postane fantom, spremeni se iz ustvarjalne domišljije akcije v domišljavost akterjev, iz fantaziranja o ciljih se preseli v fantazme odnosov. Zaverovanost vase, ki je v akciji v službi skupnega delovanja, postane cokla in predmet pogovorov o odnosih.

Prav izkušnja Iz-hoda kaže, da so bojazni, da bomo izgubili tovariše, ideje in akcijo, če se gibanje neha, precej neutemeljene. Po koncu v Ljubljani smo se še nekajkrat dobili. To je bilo nujno, ker smo morali stopiti skupaj v podporo tistim, ki so prišli iz zavodov, da svoje zahteve in izkušnje ponovimo. Drugače pa smo z nekaterimi ostali prijatelji, bojni oziroma pohodni tovariši, z drugimi smo se razšli, s kom celo sprli. Tako kot se v življenju navadno dogaja.

Iz-hod je imel učinke. Peščica ljudi se je preselila. Dezinstitutionalizacija je v predlogu nacionalnega načrta socialnega varstva jasno določena – razformirati vse posebne zavode in oskrbo za stare urediti v desetih letih tako, da bo skupnostni delež storitev vsaj enak institucionalnemu. Na drugi strani pa je tudi res, da zaradi Iz-hoda niso (še) razformirali nobenega

zavoda, da še vedno ni ne stanovanj ne posebnega denarja za preselitve. Pa tudi če bi bil čisto brez pragmatičnih učinkov, lahko rečemo, da smo na eksistencialni ravni naredili tisto, kar je prav. Absurdno zapiranje smo se uprli, pa četudi z absurdno akcijo.

Prav učinki, povezani z izkušnjo, odmevom akcije, posledicam, ki jih akcije povzročijo pri posrednih udeležencih, upanja, ki jih zbudijo, in predstave, ki jih porodijo, imajo, čeprav molekularen, bolj stalen naboj. Akcija, kakršno smo izvedli, dinamizira podobe, ki jih imamo o družbi, o ureditvah, o tem, kaj je mogoče in kaj ne, dinamizira povezave med ljudmi, mimo grede spreminja odnose in ustvarja poznanstva in zavezništva. Osebna, strokovna in, kot se je izkazalo, v gibanjih.

Očitno je lastnost gibanj, ki zamrejo, preobrazba in vznik v neki drugi obliki nekje drugje. Metamorfoze so smrt identitete, ne pa gibanja. Brez Iz-hoda bi bila zasedba trga pred *Bojem* za pred Ljubljansko borzo drugačna. Morda prav konec gibanja pomeni, da se lahko pojavi v povsem drugačni obliki nekje drugje.

Vtis je tudi, da ima gibanje laže učinek na drugi strani kot institucionalne dejavnosti. Kakor ugotavljamo v pregledu dezinstitutionalizacije v Sloveniji, je polemika, ki jo sprožijo gibanja, sicer na prvi pogled videti kot utrjevanje položajev in obrambe obstoječega, hkrati pa ob tem odpre prostor dialoga, ki ga strokovno tehnično, legalistično početje z vnaprejšnjimi kompromisi celo oži.

Vprašanje je, zakaj pisati o nečem, kar se je končalo, kar živi le na molekularen način. Res to ni nuja. Akcije so delovanje na materialu, na snovi, morda res ni nuja, da jih reprezentiramo s pisano besedo. Pa tudi o Iz-hodu je bilo napisanih kar nekaj člankov, medijskih prispevkov (žal jih v tej številki Časopisa za kritiko znanosti nismo zbrali in analizirali). Navsezadnje pisana beseda ni lastnost nomadizma, ki je lastno našemu gibanju. Nomadi ne puščajo za sabo zapisov, le odtise. Pisanje je nasprotno pohodu, je sedenje na enem mestu in pisanje. Pisanje je tišina, kjer delujejo druge sile, je tišina, ki spregovori. Pisanje o tem, kaj se je zgodilo, ni nuja, je želja. S tem bi radi okrepili molekularne učinke naših dejanj. Škoda je na primer, da o gibanju taborov na prehodu iz sedemdesetih v osemdeseta nismo več pisali in da ne obstajajo zaokrožena in širše dostopna besedila o tem, kaj smo delali.

Ko smo se pogovarjali, da bomo pisali o Iz-hodu, se je del skupine spraševal, zakaj sploh pisati. Dela je že tako dovolj, tudi za dezinstitutionalizacijo je treba marsikaj storiti. Iz-hod je za nami, je zgodovina. Res je, Iz-hod se je končal. Res je, dezinstitutionalizacija se še ni začela. Na tem področju moramo še veliko narediti. Zapisati moramo to, kar smo na poti ustvarili, kaj se je zgodilo, o čem smo se pogovarjali in kaj smo naredili. Če ne bi o tem nič napisali, bi verjetno šlo v pozabo vse, kar smo se pogovarjali po poti in kar smo se dogovorili, da bomo naredili.

Prav tako že dolgo nismo pisali o dezinstitutionalizaciji. O njej se pogovarjamo, tema je zelo prisotna v člankih in knjigah socialnega dela (a od Subpsihiatričnih študij v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, posebne številke Časopisa za kritiko znanosti, ki so nastale po hrastovškem taboru v Ljubljani, v znanstvenih revijah ni bilo zaokroženega prispevka o tej temi).

S to objavo si ne želimo ovekovečiti pohoda, želimo ojačiti prav molekularne učinke našega delovanja. Zato smo dali poseben poudarek potopisu (objavljen je kot priloga na koncu zvezka) in opisu dogodkov na poti. Trasa pohoda je okvir naše zgodbe, je nit, na katero smo si prizadevali nanizati dogodke, vtise in misli. Anekdote in zgodbe so tiste, ki kot poper spodbudijo delovanje sestavljenih teles. Nam ostanejo v spominu in spodbujajo domišljijo. Pot, ki smo jo prehodili, in dogodki, ki smo jih priredili, so tudi okvir drugih člankov. Potopis je torej tudi kazalo vsebine.

Naš namen ni spominjanje preteklosti (četudi je tudi to lahko kdaj sladko in se nam je zdelo zabavno spominjati se dogodkov iz preteklosti), ampak spodbuda za prihodnost. Spodbuda

za delovanje, če že ne konkretne akcije. Mestoma so besedila tudi taka, da spodbujajo ravnanje. Nismo pa pisali priročnika – ne za akcije, niti za dezinstitucionalizacijo. Lastnost akcijskega, še zlasti aktivističnega raziskovanja je prav v tem, da ostane nedovršeno. Dejanja in akcije ne morejo biti popolne kot ideje ali podobe. Kot boste brali, gre vedno kaj narobe, vedno ostanejo neke reči nedovršene, nepopolne, vedno kaj manjka. Estetika delovanja je sublimna. Tudi ko je abstraktna matrica, ki uravnava akcijo, konsistentna, so posledice vedno ne le večznačne, ampak tudi številne. Tudi če je dejanje zaokroženo, po definiciji končno, so učinki neskončni, se prav rizomatsko množijo in povezujejo z drugimi tokovi in dejanji.

Taka je tudi vednost, ki jo proizvaja akcija. Z Iz-hodom smo izvedeli veliko novega, množili spoznanja o ustanovah pri ljudeh, ne le prenašali sporočila. Tudi če hočemo, kot na primer na tem mestu, nekatere stvari zaokrožiti, jih narediti pregledne, se nam izmuznejo iz rok.

Znanje, ki ga z akcijo proizvodimo, ni znanje pozitivizma in četudi je bolj oprijemljivo in uporabno, ni nikoli vrednostno nevtralno. Stašu in Nejcu, ki sta naredila film o Iz-hodu in ga predstavila kot diplomsko nalogo, so na zagovoru nekateri očitali neznanstven pristop, tendencioznost. A ko gre za temeljne etične zadeve, se temu ne moremo izogniti. Eichmann je bil neprizadet, objektivni, bil je uslužbenec, ki je izvrševal ukaze. Resnica o Auschwitzu je tendenciozna, a je zato ne bomo zanemarili.

Aktivistična znanost je znanost, ki na eni strani razgalja, pove tisto, kar hoče znanost vladanja ljudem zakriti in prikriti, je tudi znanost, ki odkriva ljudsko pragmatično vednost, a je na drugi strani tudi znanost, ki oznanja. Prizadeva si videti onkraj obstoječega, demonstrirati resnico, ki šele nastaja. Da dezinstitucionalizacija deluje, ne moremo dokazati, ne da bi jo izvedli. Izvajali pa je ne bomo zato, ker smo prepričani, da deluje [tu bi se ujeli v zanko, Catch 22], temveč zato, ker menimo, da je tako prav, da imajo ljudje pravico živeti z drugimi, da jih ne smemo zapirati. Torej ni vprašanje, ali dezinstitucionalizacija deluje, ampak kako bo delovala. Najti moramo načine, da bo delovala.

Pričujoča številka *Časopisa za kritiko znanosti* je torej mešanica dokumentarnega in akcijskega raziskovanja, mešanica poročil, potopisov in klasičnih (po obliki in vsebini) znanstvenih člankov. Sprva smo hoteli spisati celoten povzetek pohoda, torej nekaj osnovnih člankov o pripravah na pohod in o dogodkih po pohodu, vmes pa krajše članke o diskusijah, ki smo jih imeli na okroglih mizah. Znanstvene revije pa ne delujejo tako, imeti morajo neki odstotek člankov, ki so znanstveni. Odločili smo se, da bomo nekatere teme združili, da bo manj člankov, vendar bodo ti daljši.

Se vidimo na vsakem naslednjem pohodu!
[Kot kaže, bo teh veliko.]

Andreja Rafaelič, Vito Flaker

Celovec, Crk 2012